

Η εντομοπανίδα της αμπελιτσιάς
(*Zelkova abelicea*)

Αμπελιτσιά (*Zelkova abelicea*)

Η «αμπελιτσιά» (επιστημονικό όνομα: *Zelkova abelicea*, οικογένεια: Ulmaceae) είναι αιωνόβιο φυλλοβόλο δένδρο, ενδημικό της Κρήτης. Είναι υπολειμματικό είδος, δηλαδή είδος οργανισμού που σε παλιότερες γεωλογικές εποχές είχε ευρεία εξάπλωση αλλά σήμερα έχει περιορισθεί σε μικρούς βιοτόπους.

Συναντάται σε υψόμετρα από 800 έως 1800 μέτρα σε όλους του ορεινούς όγκους της Κρήτης (Λευκά Όρη, Κέδρος, Ψηλορείτης, Δίκη και Θρυπτή) ,με μαζί με σφενδάμια, πρίνους και πιο σπάνια μαζί με κυπαρίσσια.

Οι φυσικοί πληθυσμοί της αμπελιτσιάς απειλούνται κυρίως από την εντατική κτηνοτροφία (υπερβόσκηση και ποδοπάτηση από τα ζώα). Εκτιμάται ότι το 95% των ατόμων βρίσκονται σε νανώδη/θαμνώδη μορφή ενώ μόνο λίγα άτομα καταφέρνουν να αναπτυχθούν σε κανονικά, αναπαραγωγικά δέντρα. Η διάβρωση του εδάφους, η ξηρασία, οι δασικές πυρκαγιές και η κλιματική αλλαγή αποτελούν άλλες, εξίσου σημαντικές απειλές.

Η αμπελιτσιά, συνδέεται με την παράδοση της Κρήτης καθώς από το ανθεκτικό, ελαφρύ και εύκαμπτο ξύλο της κατασκευάζεται η γνωστή παραδοσιακή «κατσούνα». Η παράνομη υλοτομία για την κατασκευή κατσούνας εμποδίζει τη σωστή ανάπτυξη των αναπαραγωγικών δέντρων.

Δεδομένων των απειλών που αντιμετωπίζει, η αμπελιτσιά θεωρείται ως Κινδυνεύων (Endangered) με εξαφάνιση με βάση τον Διεθνή Οργανισμό για τη Διατήρηση της Φύσης και προστατεύεται από την εθνική νομοθεσία.

Το φυλλάδιο αυτό παρέχει πληροφορίες για την εντομοπανίδα που βρίσκεται πάνω και γύρω από την αμπελιτσιά η οποία μελετήθηκε κατά τη διάρκεια του προγράμματος «Διατήρηση της αμπελιτσιάς στην Κρήτη».

Η εντομοπανίδα

Η αμπελισιά παρέχει ειδικό μικροπεριβάλλον και καταφύγιο για πολλά είδη ζωντανών οργανισμών όπως έντομα, αράχνες, ακάρεα, βρυόφυτα, λειχήνες και πουλιά. Ορισμένοι από αυτούς τους οργανισμούς τρέφονται από την αμπελισιά ή χρησιμοποιούν το δέντρο για την ανάπτυξη και την αναπαραγωγή τους ή για τη θήρευση άλλων οργανισμών.

Μια μεγάλη ποικιλία εντόμων ζουν πάνω ή γύρω από την αμπελισιά χρησιμοποιώντας το δέντρο για να καλύψουν μέρος ή το σύνολο του κύκλου ζωής τους. Για παράδειγμα, το σκαθάρι των φύλλων της φτελιάς *Xanthogaleruca luteola* (Coleoptera, Chrysomelidae) τρέφεται με νεαρά φύλλα αμπελισιάς και άλλων ειδών δέντρων της οικογένειας Ulmaceae.

Αρκετά είδη σφηκών (Hymenoptera) και πεταλούδων (Lepidoptera) ωτοκοούν σε φύλλα αμπελισιάς. Το ίδιο ισχύει και για ένα είδος μύγας της οικογένειας Cecidomyiidae που εναποθέτει τα αυγά του στα άνθη της αμπελισιάς δημιουργώντας υπερπλασίες που χρησιμεύουν για την ανάπτυξη του εντόμου, γνωστές ως κηκίδες.

Μερικά έντομα που κατοικούν στην αμπελισιά είναι φυσικοί εχθροί άλλων εντόμων που τρέφονται από το δέντρο. Για παράδειγμα, κάποια είδη σφήκας (Hymenoptera) παρασιτούν σε προνύμφες άλλων εντόμων που τρέφονται από φυτικούς ιστούς (φύλλα, καρποί κ.α.).

Εδαφόβια αρπακτικά έντομα επίσης έλκονται από το μικροπεριβάλλον της αμπελισιάς και τρέφονται με έντομα που κατεβαίνουν ή πέφτουν από το δέντρο ή βρίσκονται στην περιβάλλουσα βλάστηση.

Μια ιδιαίτερη κατηγορία εντόμων είναι οι ξενικές εισβλητικές αφίδες, που σε μεγάλους πληθυσμούς μπορεί να αποτελέσουν απειλή για τα δέντρα. Σε αυτή την κατηγορία ανήκει και η Ιαπωνική αφίδα της φτελιάς *Tinocallis takatchihoensis* (Hemiptera, Aphidoidea).

Παρακάτω παρουσιάζονται τα κυριότερα είδη εντόμων που καταγράφηκαν.

Xanthogaleruca luteola

(Coleoptera, Chrysomelidae) το σκαθάρι των φύλλων της φτελιάς. Οι προνύμφες και τα ενήλικα άτομα τρέφονται με φύλλα αμπελιτσιάς. Τα ενήλικα ωτοκοούν στα φύλλα του δέντρου. Είδος που καταγράφηκε για πρώτη φορά στην Κρήτη.

Φωτογραφία: Φ. Σαμαριτάκης

Neophilaenus campestris

(Hemiptera, Auchenorrhyncha, Apherrophoridae) σε φύλλα αμπελιτσιάς.

Φωτογραφία: Φ. Σαμαριτάκης

Σφήκα της οικογένειας των Ευλοφίδων

Hymenoptera. Αυτό το είδος παρασιτεί σε αυγά του σκαθαριού των φύλλων της φτελιάς (*Xanthogaleruca luteola*)

Φωτογραφία: forestpests.org

Tetraneura ulmi

(Hemiptera, Aphidae) αφίδα που δημιουργεί κηκίδες στην άνω επιφάνεια των φύλλων της αμπελιτσιάς. Φτερωτές αφίδες αναδύονται από τις κηκίδες τον Ιούνιο - Ιούλιο και εποικούν στις ρίζες αγρωστωδών φυτών πριν ξαναγυρίσουν στο δέντρο.

Φωτογραφίες: Ε. Κεχαγιαδάκη, Λ. Fazan, Π. Γώτσιου

Lepidoptera sp.

Πλαγγώνα μη αναγνωρισμένου είδους πεταλούδας κρέμεται από την άκρη φύλλου αμπελιτσιάς.

Φωτογραφία: Φ. Σαμαριτάκης

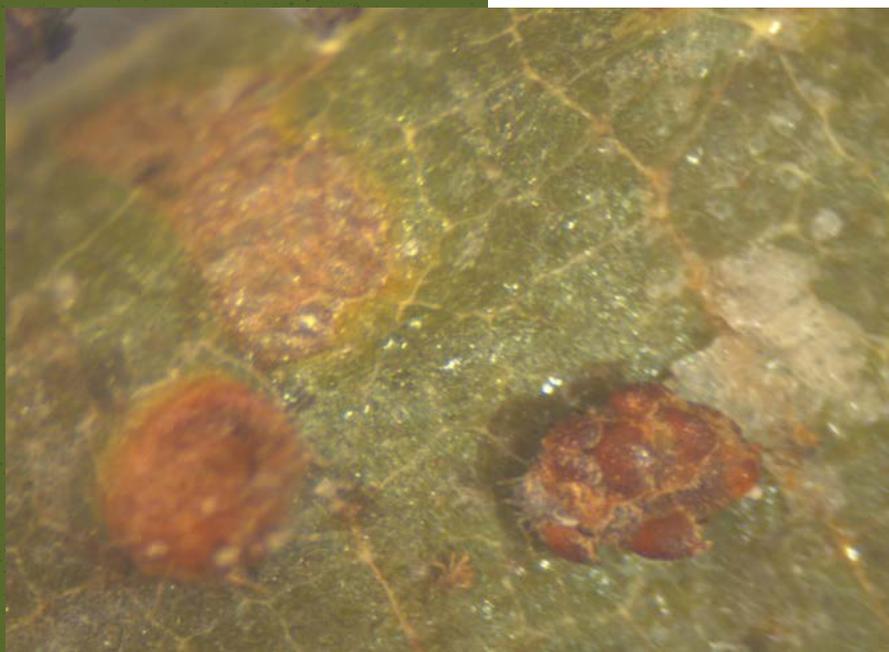

Κηκίδες σε φύλλα

Μη αναγνωρισμένες κηκίδες στη βάση και στο κεντρικό νεύρο των φύλλων που πιθανά οφείλονται σε Eriophyid mite (Acaria, Eriophyidae).

Φωτογραφία: Π. Β. Πετράκης

Κηκίδες σε φύλλα

Άλλες μη αναγνωρισμένες κηκίδες σε φύλλα αμπελιτσιάς που πιθανά οφείλονται σε είδος σφήκας (Hymenoptera, Cynipidae).

Φωτογραφία: Π. Β. Πετράκης

Zicrona caerulea

Αυγά και νύμφες δευτέρου σταδίου της μπλε ασπιδωτής βρωμούσας (blue shieldbug) σε φύλλα αμπελιτσιάς. Τα δύο 'πουκάμισα' (=εχυνία) στο πάνω μέρος του φύλλου, ανήκουν σε νύμφες του πρώτου σταδίου του εντόμου. Θηρευτές διάφορων ειδών σκαθαριών και προνυμφών/καμπιών πεταλούδων.

Φωτογραφία: Φ. Σαμαριτάκης

**Άγνωστο είδος δίπτερου
που δημιουργεί κηκίδες**

Προνύμφη μη αναγνωρισμένου εντό-
μου της οικογένειας Cecidomyiidae που
καταγράφηκε σε κηκίδες στα άνθη της
αμπελιτιάς.

Φωτογραφία: L. Fazan

Εδάφια σκαθάρια

Θηρευτές εδάφους που καταγράφηκαν κάτω από δέντρα αμπελιτσιάς - Φωτογραφίες: Π. Β. Πετράκης

Cymindis lineata
(Coleoptera, Carabidae)

Perileptus areolatus
(Coleoptera, Carabidae)

Carabus banonii
(Coleoptera, Carabidae)

Harpalus sp.
(Coleoptera, Carabidae)

Μη αναγνωρισμένη προνύμφη *Carabidae*
(Coleoptera, Carabidae)

Cf. Platyderus graecus
(Coleoptera, Carabidae)

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

www.abelitsia.gr

ΕΤΑΙΡΟΙ

Μεσογειακό Αγρονομικό
Ινστιτούτο Χανίων (MAIX)
Τμήμα Γεωπληροφορικής στη
Διαχείριση Περιβάλλοντος

Πανεπιστήμιο Fribourg
Ελβετίας
Τμήμα Βιολογίας &
Βοτανικός Κρήτος

Αποκεντρωμένη
Διοίκηση Κρήτης
Διευθύνσεις Δασών
Χανίων, Ρεθύμνης,
Ηρακλείου, Λασιθίου

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Δήμος Πλατανιά Χανίων

Ελληνικός Γεωργικός
Οργανισμός ΔΗΜΗΤΡΑ
Εργαστήριο Δασικής
Εντομολογίας

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Ίδρυμα Franklania

Το φυλλάδιο δημιουργήθηκε από το Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Χανίων (MAIX) σε συνεργασία τον Ελληνικό Γεωργικό Οργανισμό ΔΗΜΗΤΡΑ - Εργαστήριο Δασικής Εντομολογίας στα πλαίσια του έργου «Διατήρηση της Αμπελιτσιάς (*Zelkova abelicea*) στην Κρήτη». Το έργο χρηματοδοτείται από το Ίδρυμα Franklania της Ελβετίας και το MAIX.

